

UPPSATSER:
Kulturgeografiska institutionen

Tillväxt som mål, medel eller problem?
En kvalitativ studie av synen på ekonomisk hållbarhet
inom Uppsalas samhällsplanering

Unni Lilja

ABSTRACT

Lilja, U. 2019. Tillväxt som mål, medel eller problem? En kvalitativ studie av synen på ekonomisk hållbarhet inom Uppsalas samhällsplanering. Kulturgeografiska institutionen, *Uppsatser*, Uppsala universitet.

In light of the global climate crisis and the worldwide focus on ecological economy policies, this study aims to analyze what role the economy has in the quest for a sustainable future in Uppsala. How do urban planning documents as well as regional and municipality employees interpret and value economic sustainability in relation to ecological sustainability? The methodology includes two different types of document analysis as well as qualitative interviews. Finally, an ideal type analysis has been used to place the urban planning policies of Uppsala on a scale between ecological modernization theory and degrowth theory.

The thesis shows a view of an economic sustainability in terms of economic growth as being the prerequisite for a sustainable development. Furthermore, the analysis shows an ambiguous portrayal of the relationship between the ecological and economic dimensions of sustainable development. The documents and employees depict the urban planning policies of Uppsala as being ecologically modernized. Despite relatively advanced climate policies, Uppsala has yet to articulate more bold views of a sustainable future.

Keywords: urban planning, economic growth, sustainable development, ecological modernization, degrowth.

Handledare: Ståle Holgersen.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	4
1.1 Syfte och frågeställningar	5
2. METOD OCH MATERIAL.....	5
2.1 Dokumentanalys	5
2.2 Intervjuer	7
2.3 Avgränsningar	9
3. BAKGRUND	10
3.1 Ekonomisk tillväxt.....	10
3.2 Hållbar utveckling	11
4. MILJÖPOLITISKA TEORIER.....	13
4.1 Ekologisk moderniseringsteori	13
4.2 Nerväxtekonomisk teori	14
5. STUDIER AV SVENSKA HÅLLBARHETSTOLKNINGAR.....	16
5.1 Ett eko-modernistiskt Sverige	16
6. TILLVÄXT SOM MOTOR – EN ANALYS	18
6.1 Hållbar ekonomi – vad och hur?.....	18
6.2 Ekonomisk hållbarhet möter ekologisk hållbarhet	20
6.3 En teoribaserad idealtypsanalys av Uppsalas miljöpolitiska diskurs	23
7. AVSLUTANDE DISKUSSION	23
7.1 Synen på en hållbar ekonomi.....	24
7.2 Ekonomisk och ekologisk hållbarhet - en tvetydig relation	24
7.3 En växande ekonomi som drivkraft.....	25
REFERENSER.....	27
BILAGA 1.....	30
BILAGA 2.....	31

1. INLEDNING

2017 ökade de globala koldioxidutsläppen återigen, efter nästan tre år av stiltje. Detta framkommer i rapporten *The Emissions Gap Report 2018* från FN:s miljöprogram (UNEP, 2018), som är en årlig sammanställning av aktuell forskning kring nuvarande och framtida utsläpp av växthusgaser. "Utsläppsgapet" är skillnaden mellan var världens länder befinner sig idag i utsläppsnivåer och var de behöver befinna sig för att klara en maximal höjning av jordens temperatur på 2 °C, helst 1,5 °C, jämfört med förindustriell nivå. Enligt rapporten har detta utsläppsgap ökat signifikant i jämförelse med tidigare mätningar. Det krävs nu att samtliga nationer genomför aldrig tidigare skådade åtgärder i en brådskande takt om vi ska klara en sådan temperaturhöjning.

Samtidigt, bara någon vecka innan klimatkonferensen COP24 äger rum i Katowice, Polen, slår svenskarna sitt gamla Black Friday-rekord genom att konsumera varor för 1,4 miljarder kronor mer än i fjol. Det innebär en ökning på 27 procent (Svenska Dagbladet, 2018). Ekologiekonomen Tim Jackson menar att *vårt välstånd idag inte betyder någonting om det undergräver möjligheterna till välstånd imorgon* (Jackson, 2009, s. 33, min övers.). I FN:s hållbarhetsstrategi *Agenda 2030* från 2015, som beskriver 17 globala hållbarhetsmål att uppnå innan 2030, återfinns bland annat målet om att säkerställa en hållbar konsumtion och produktion. Det blir skrämmande tydligt hur långt ifrån dessa hållbarhetsmål vi befinner oss när man möter siffror som statistiken över Black Friday-konsumtionen ovan. Att någonting drastiskt måste förändras för att vi ska hinna minska koldioxidutsläppen i tid är uppenbart.

Tanken om ekonomisk tillväxt är ett politiskt mål i många samhällen idag (Fauré et al. 2016). Den ekonomiska tillväxten anses av många vara nödvändig för att kunna möta klimatförändringar och de ökande socio-ekonomiska klyftorna i världen (se exempelvis Andersson & Gunnarsson, 2011). Inom bland annat ekologiekonomisk forskning finns dock även mycket fokus på tillväxten som ett problem för en hållbar värld. Föreliggande studie tar avstamp i dessa meningsskiljaktigheter kring ekonomisk hållbarhet och syftar till att analysera och tolka synen på de ekonomiska och ekologiska dimensionerna av hållbar utveckling i relation till ekonomisk tillväxt inom samhällsplanering i Uppsala. Samhällsplanering är oerhört centralt i skapandet av en hållbar utveckling eftersom hur man väljer att strukturera samhällen kan hjälpa eller stjälpa en hållbar utveckling. Att se på hur en lokal planerarkår tolkar de olika hållbarhetsdimensionerna är ett led i att skapa en bild av den miljöpolitiska diskursen och riktningen i Sverige och att formulera en konsensus kring hur en hållbar utveckling ska ske. Att studera just Uppsala är extra aktuellt då Uppsala i år, 2018, vann den prestigefyllda titeln *Årets klimatstad*, där en internationell jury utser en stad i världen varje år i WWF:s tävling One Planet City Challenge. Uppsala anses vara en bra förebild i sina satsningar och ambitioner kring förnybar energi och energieffektivitet (WWF, 2018). Med dessa klimatpolitiska ambitioner i åtanke blir det särskilt intressant att undersöka hur Uppsalas strävan mot en hållbar utveckling egentligen är tänkt att ske.

1.1 Syfte och frågeställningar

Denna studie görs med syftet att analysera och tolka synen på de ekonomiska och ekologiska dimensionerna av hållbar utveckling, i relation till ekonomisk tillväxt inom samhällsplanering i Uppsala. Genom detta hoppas jag kunna urskilja en övergripande syn på den ekonomiska tillväxtens roll i arbetet mot en hållbar utveckling i Uppsala.

För att nå syftet har följande frågeställningar formulerats, som samtliga utgår från samhällsplanering i Uppsala kommun och Region Uppsala:

1. Hur skildras en hållbar ekonomi inom samhällsplaneringen?
2. Hur beskrivs relationen mellan en ekonomisk och en ekologisk hållbarhet inom samhällsplaneringen? Hur förhåller sig aktörer till svårigheter i relationen?
3. Vilken roll spelar ekonomin i den miljöpolitiska diskursen i Uppsalas samhällsplanering?

2. METOD OCH MATERIAL

Följande kapitel av uppsatsen redogör för studiens tillvägagångssätt. Avsnittet behandlar uppsatsens olika metodval: beskrivning av dokumentanalys (2.1) och intervjuer (2.2) samt genomgående metodkritiska reflektioner. Avslutningsvis redogörs för de avgränsningar som studien förhållit sig till (2.3). För att kunna besvara de uppställda problemformuleringarna, som samtliga behandlar värdemässiga begreppsdefinitioner, föll valet på kvalitativa metoder för datainsamling. Den kvalitativa metodologin har en epistemologisk utgångspunkt som kan beskrivas som tolkningsinriktad, där man försöker förstå ett fenomen genom att se hur det tolkas och beskrivs av aktörer (Bryman, 2016). Aktörer är i detta fall Uppsala kommun och Region Uppsala, inom vilka både styrdokument och anställda inom samhällsplanering i Uppsala studeras.

Genom olika typer av dokumentanalys och två kvalitativa intervjuer ämnas såväl definitioner av begreppen ekonomisk och ekologisk hållbarhet som relationen mellan dem förklaras, dissekeras och problematiseras.

2.1 Dokumentanalys

Studiens mest omfattande metod är en dokumentanalys som använts för att analysera och tolka hur de ekonomiska och ekologiska dimensionerna av hållbar utveckling beskrivs i relation till ekonomisk tillväxt inom planeringsrelaterade styr- och policydokument i Uppsala. De dokument som har varit föremål för analys är tre styrdokument från Uppsala kommun och ett från Region Uppsala: *Översiktsplan 2016 för Uppsala kommun* (Uppsala kommun, 2016), *Mål och budget 2019-21* (Uppsala kommun, 2019), *Ekologisk hållbarhet – samlande ramverk för program och planer* (Uppsala kommun, 2014) samt *Regional utvecklingsstrategi för Uppsala län* (Region Uppsala, 2017). Dessa dokument är valda just på grund av deras roll som styr- och policydokument för planering inom Uppsala län, med särskilt fokus på ekonomiska och miljömässiga frågor. Översiktsplanen för Uppsala kommun är producerad av stadsbyggnadsförvaltningen och är kommunens samlade strategi för hur mark- och vattenområden och den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. Planen ska

dessutom visa vägen för beslut om dagens och framtidens Uppsala (Uppsala kommun, 2016). Planen är sammanställd av bland andra Göran Carlén, respondent i denna studie. Översiktsplanen tillsammans med *Mål och budget* är de viktigaste styrdokumenterna för Uppsala kommun. *Ekologisk hållbarhet – samlande ramverk för program och planer* ska vara vägledande i arbetet med innehållet i bland annat översiktsplanen. Den regionala utvecklingsstrategin är ett dokument där den långsiktiga strategin för Region Uppsala presenteras och är framtagen i bred samverkan med kommunerna inom regionen, näringsliv, civilt samhälle och organisationer. Den handlar om hur Region Uppsala vill *möta framtidens utmaningar och utveckla det geografiska området Uppsala län tillsammans med andra aktörer* (Region Uppsala, 2017, s. 5). Strategin ingår i en struktur av styr- och policydokument i flera nivåer, från de globala hållbarhetsmålen och Agenda 2030 till kommunerna på lokal nivå. Tomas Stavbom, respondent i denna studie, är medförfattare till den regionala strategin. Nämnade dokument har samtliga stor auktoritet på så sätt att de alla är dokument som Uppsala kommun ska ta stöd i vid stads- och samhällsplanering.

Jag har valt att genomföra dokumentanalysen med flera angreppssätt. De två övergripande analysmetoderna är diskursanalys och kvalitativ innehållsanalys. Båda analysmetoderna används för att studera hur styrdokumentens skildringar av begrepp och relationer mellan dessa relaterar till studiens två teorier ekologisk moderniseringsteori och nerväxtekonomisk teori. Hajer beskriver en diskurs som *en samling av idéer, koncept och kategoriseringar* (1995, s. 44, min övers.). I denna diskursanalys är det centrala att försöka klargöra vilken miljöpolitisk diskurs som råder i dokumenten. Bergström och Boréus (2012) nämner hur texter kan ses som konkreta manifestationer av diskurser och vidare hur diskursanalys av texter kan hantera maktfrågor genom att studera exempelvis politisk hegemoni. Fokus i min analys kommer framförallt att ligga på Bergströms och Boréus (ibid, s. 316) beskrivning av hur olika begrepp, eller element, inte har en given innebörd och därmed kan få olika definitioner beroende på diskurs.

Genom den kvalitativa innehållsanalysen studerar jag dokumentens användning och definitioner av ekonomisk hållbarhet och hur dessa relateras till ekologisk hållbarhet. Den kvalitativa innehållsanalysen är lämplig som metod när det eftersökta innehållet i texten går att finna mellan raderna och endast kan tas fram genom intensiv läsning och tolkning av texten (Esaïasson et al. 2012). Eftersom denna studies syfte är att undersöka relationen mellan olika begrepp i texterna och på så sätt analysera det uttalade, krävs en mer närgående granskning av de aktuella dokumenten. En kvalitativ innehållsanalys beaktar både det manifesta och det latent innehåll, där det manifesta utgör det synliga och det latent det underförstådda (Bergström & Boréus, 2012). Detta görs genom en systematisk kategorisering av teman och mönster, se närmare förklaring av min analys nedan. Det tredje angreppssättet och även det sista steget i analysen är att genomföra en polär idealtypsanalys. Med idealtypsanalysen ämnar jag placera ut den miljöpolitiska diskursen inom Uppsalas samhällsplanering på en tänkt linje mellan teorierna *ekologisk moderniseringsteori* och *nerväxtekonomi*. På så sätt blir de respektive teorierna extrempunkter som representerar motsatta synen på ekonomisk hållbarhet. Esaïasson et al. (2012) beskriver hur en polär idealtypsanalys ställer frågan var någonstans på linjen ett aktuellt samhällsfenomen hamnar, i denna studies fall handlar det om en miljöpolitisk diskurs. Idealtypsanalysen kan dock, med sin polära egenskap, göra att gemensamma faktorer

i de båda teorierna missas om ambitionen är att placera ut den studerade diskursen på antingen ena eller andra sidan. Genom att jag snarare ämnar se åt vilket håll Uppsalas samhällsplanering lutar så undviks denna fälla och det är något som även beaktats i den senare analysen.

Dokumentanalysen har således genomförts i två steg: för det första har dokumenten granskats i såväl diskurs- som innehållsanalys. Texterna har lästs noggrant och tolkats utifrån studiens syfte, att hitta en manifest eller latent definition av hållbar ekonomi och ekonomins roll i en ekologisk hållbarhet. Textstycken med relevant innehåll för studiens frågeställningar har plockats ut och analyserats med hjälp av tidigare forskning och teorier. Efter detta första steg har resultatet från de analyserade textstyckena sammanställts för att kunna genomföra det tredje och sista steget, den polära idealtypsanalysen. Såväl hela textstycken som enskilda formuleringar och latent innehåll har sorterats för att kunna appliceras i idealtypsanalysen. Resultatet från det första steget i analysen har således placerats ut på den tänkta linjen mellan ekologisk moderniseringsteori och nerväxtekonomisk teori.

Reflexivitet är en oerhört viktig aspekt att ha i åtanke vid kvalitativa metoder. Esaiasson et al. (2012) nämner hur forskningsresultat i möjligaste mån ska vara oberoende av den forskare som gör undersökningen. Dock är det alltmer vedertaget inom kvalitativ forskning att forskaren själv utgör en central del, ett verktyg, i skapandet av kunskap inom dessa metoder (se exempelvis Bryman, 2016, s. 388; Justesen & Mik-Meyer, 2011, s. 48). Bryman (2016) nämner såväl filosofisk självreflektion som metodologisk självmedvetenhet som två framträdande aspekter inom reflexivitet i kvalitativ forskning. Just den filosofiska självreflektionen är viktig att överväga i dokumentanalysen, eftersom hur innehållet i dokumenten tolkas kan påverkas av ens egna politiska ståndpunkter. Det är finns alltid en risk för subjektiva tolkningar inom kvalitativ forskning. Genom att läsa texterna noggrant och verkligen reflektera över de tolkningar som jag gjort i analysen, har jag försökt undvika denna risk.

2.2 Intervjuer

Intervjuer kan fungera som ett komplement till andra forskningsmetoder (Esaiasson et al. 2012) och har gjort så även i föreliggande studie. För att ge djupare förståelse för och insikt i de utvalda dokumenten i ovan beskrivna dokumentanalys, har två kvalitativa intervjuer fått agera som komplement. Respondenter i denna studie är Göran Carlén, översiktsplanerare på Uppsala kommun och Tomas Stavbom, chefsstrateg för ekonomi och hållbar utveckling på Region Uppsala. Göran Carlén är en av författarna till *Översiktsplan 2016 för Uppsala kommun* och Tomas Stavbom är medförfattare till *Regional utvecklingsstrategi för Uppsala län*. Studiens frågeställningar fokuserar på beskrivningar och förhållningssätt, vilket gör kvalitativa intervjuer lämpliga då de syftar till att få en inblick i hur respondenten ser på olika fenomen (Bryman, 2016, s. 466-467). Genom att respondenterna i denna studie är starkt kopplade till de analyserade dokumenten ges chans till intressanta analyser genom att se ifall respondenternas uttalanden stämmer överens med dokumentens innehåll. Med den kvalitativa intervjuens inneboende flexibilitet gavs jag möjlighet att ställa följdfrågor för att plocka upp väsentliga uttalanden, en viktig aspekt för att jag skulle kunna nå ”mellan raderna” i det respondenterna sa. Esaiasson et al. (2012) beskriver hur en av de stora poängerna med en kvalitativ intervju är just möjligheten till uppföljning.

Eftersom uppsatsens syfte är att studera synen på relationen mellan olika begrepp inom samhällsplanering i Uppsala län, fick intervjuerna ta en semistrukturerad form. Lantz (2013) beskriver hur semistrukturerade intervjuer är särskilt lämpade för att se just relationer mellan begrepp. Jag ville genomföra intervjuer där jag kunde få respondentens syn på olika teman som jag ansåg relevanta för mina frågeställningar, men samtidigt vara relativt öppen och flexibel för respondentens egna tankar och samtalsinriktningar. Därför valde jag att använda mig av semistrukturerade intervjuguider. Sådana är lämpliga då man vill behandla specifika teman, men samtidigt ha utrymme för anpassning under intervjuens gång (Bryman, 2016). De intervjuguider jag använde mig av (se bilaga 1 och 2) var baserade på frågor med samma innehåll, var och en dock anpassad till aktuell respondents yrkesroll och arbetsplats. Frågorna var av blandad art, inspirerade av Kvale och Brinkmanns (2014, s. 176-178) lista på olika typer av intervjufrågor. Jag försökte exempelvis aktivt följa upp med sonderingsfrågor under intervjuens gång. I intervjun med respondenten på Region Uppsala användes dock intervjuguiden i mycket mindre utsträckning än i intervjun med respondenten från Uppsala kommun. Detta på grund av att samtalet flöt på väldigt bra och att jag fick svar på många av mina frågor utan att behöva ställa dem. Jag valde dock att vid vissa tillfällen försöka styra samtalsinnehållet åt den riktning som krävdes för att kunna svara på studiens frågeställningar, vilket är i enlighet med den semistrukturerade intervjun.

Inom kvalitativa metoder är den vanligaste urvalsmetoden någon form av målinriktat urval kopplat till kriterier som lämpar sig för ens forskningsfrågor (Bryman, 2016). Även i denna studie används ett målinriktat urval. Eftersom jag var intresserad av att få reda på hur aktörer inom samhällsplanering ser på ekonomisk hållbarhet, gjordes urvalet efter de kriterier som passar in på studiens syfte och frågeställningar. Denna typ av urval benämns av Bryman (ibid) som *criterion sampling*. Anledningen till att antalet respondenter är så pass lågt är att övriga personer som kontaktades inför studien antingen var oanträffbara eller inte hade möjlighet att delta i studien. Det låga antalet respondenter är förstås mindre fördelaktigt, vilket är varför studien har anpassats efter dessa förutsättningar. Istället för huvudfokus på intervjuempirin, har tyngden fått hamna på dokumentstudien och intervjuerna utgör alltså ett komplement till denna. Intervjumaterialet ger som tidigare nämnt en fördjupad bild av innehållet i de analyserade dokumenten. Jag upplever inte att dessa förutsättningar har påverkat mina möjligheter till en god analys, framförallt med tanke på respondenternas roll som medförfattare i de tyngsta dokumenten.

För att säkerställa att respondenterna känner sig bekväma under intervjun är det bra att se till att platsen är lugn och ostörd, dessutom kan det vara lämpligt att låta respondenten själv välja plats (Bryman, 2016). Intervjuerna genomfördes således båda i ostörda lokaler på vardera respondents arbetsplats. Båda intervjuerna spelades in efter att ha fått godkänt av respektive respondent, dels för att jag skulle kunna fokusera på samtalet och ställa följdfrågor och dels för att lättare kunna återge citat vid senare analys. Justesen och Mik-Meyer (2011) menar att ljudupptagning av intervjuer är viktigt då det är nästintill omöjligt att föra tillräckligt detaljerade anteckningar för att dessa ska kunna användas i den efterföljande analytiska fasen. Efter intervjun frågade jag respektive respondent om deras namn fick användas i uppsatsen, vilket båda accepterade.

Reflexivitet är som nämnt i 2.1 en oerhört viktig aspekt att ha i åtanke vid kvalitativa metoder. Att jag som forskare kan påverka vad som sägs och inte sägs samt på vilket sätt det uttrycks är något jag reflekterat över under intervjuerna. Gällande den filosofiska självreflektionen gick jag in i intervjusituationen medveten om att mina privata åsikter sannolikt skulle skilja sig från hur respondenterna resonerade. Därför var jag mycket noga med att låta neutral i frågorna samt att inte ställa argumenterande följdfrågor. Däremot finns det möjlighet att själva syftet i studien redan avslöjar min ståndpunkt, eftersom ämnet sannolikt inte skulle studeras ur denna vinkel utan den ståndpunkten.

Utöver mina politiska ståndpunkter är även kön och ålder två centrala påverkansfaktorer, vilket kan räknas som aspekter inom en metodologisk självmedvetenhet. Att som forskare vara kvinna då respondenterna är av motsatt kön och dessutom betydligt äldre än forskaren är faktorer som kan påverka hur intervjun framskrider. Denna typ av reflexivitet är särskilt vanlig inom feministisk metodologi (Griffin, 2017) och denna studie genomförs visserligen inte med någon feministisk ansats, men jag finner det viktigt att reflektera över hur dessa maktstrukturer påverkar forskningen. Det var framförallt under den ena intervjun som jag upplevde en tydlig maktstruktur i samtalet och hur jag som forskare blev ifrågasatt i mina frågeställningar, något jag misstänker inte hade varit lika framträdande om jag hade varit en manlig, äldre forskare.

Resultatet av intervjuerna har analyserats på liknande sätt som i dokumentanalysen. Efter att ha transkriberat båda intervjuerna har innehållet noggrant studerats och analyserats utifrån studiens frågeställningar och med hjälp av tidigare forskning och de två teorierna ekologisk moderniseringsteori och nerväxtekonomisk teori. Denna analys har genomförts på såväl manifest som latent nivå. Esaiasson et al. (2012) menar att det vid arbete med tolkningar på latent nivå är svårare att göra rena sammanfattningar. Det handlar snarare om att sammanfoga olika delar av materialet för att kunna göra en djupare tolkning, då man lämnar det direkt sagda och istället läser ”mellan raderna”. Respondenternas uttalanden har först och främst använts som komplement till de analyserade dokumentens resonemang.

2.3 Avgränsningar

Syftet beskriver hur studien genomförs i Uppsala, vilket här innefattar Uppsala kommuns och Region Uppsalas roll i samhällsutvecklingen inom Uppsala kommun. Jag väljer att inte studera ytterligare kommuner inom regionen på grund av tidsomfattningen för denna uppsatskurs.

Metodologiska avgränsningar som gjorts i studien är dels valet av material och dels antalet respondenter. Gällande val av material till dokumentanalysen är det väsentligt att jag gjort ett avgränsat urval, eftersom det finns ett stort antal planeringsrelaterade styrdokument inom Uppsala och det skulle ta för mycket tid i anspråk att studera samtliga. Som tidigare nämnt är dokumenten utvalda just på grund av deras roll som styr- och policydokument för planering inom Uppsala län och det är framförallt de dokument med särskilt fokus på ekonomiska och miljömässiga frågor som har valts ut. Den delen av studien som utgjorts av intervjuer har även den behövt avgränsas, då jag inte var intresserad av att studera gemene samhällsplanerarens syn på ekonomisk hållbarhet. En avgränsning fick därför göras i vilka jag valde att kontakta med intervjufrågorna. Jag kontaktade enbart dem som jag förstod hade en mer högt uppsatt roll

inom planerarkåren, något jag bedömer vara en av anledningarna till att så pass få av dem jag kontaktade hade möjlighet att medverka.

Ytterligare avgränsningar som jag har gjort är inom begreppet hållbar utveckling, som består av tre dimensioner (se vidare avsnitt 3.2). Här har jag valt att avgränsa mig till enbart två dimensioner, den ekonomiska och den ekologiska. Detta är återigen på grund av tidsomfattningen och särskilt eftersom jag vill kunna gå på djupet inom den valda avgränsningen.

3. BAKGRUND

För en djupare förståelse för senare kapitel, framförallt den empiriska analysen, redogörs här för såväl ekonomisk tillväxt som hållbar utveckling. Avsnitten ämnar ge en överblick över hur ekonomisk tillväxt (3.1) förstås och definieras och hur begreppet hållbar utveckling (3.2) har uppkommit, utvecklats och kritiserats. Under avsnittet hållbar utveckling ges även en närmare redogörelse för de dimensioner av hållbar utveckling som fokuseras i denna studie, det vill säga den ekonomiska och ekologiska dimensionen.

3.1 Ekonomisk tillväxt

En ekonomisk tillväxt är numera självskrivet för de allra flesta utvecklade länder i världen. Malmaeus (2011) menar att det är naturligt att det finns en inbyggd förväntan om tillväxt, eftersom samhällsekonomin till stor del har formats under tvåhundra år av ständig tillväxt. Detta har format beteenden och institutioner, menar Malmaeus, och den ekonomiska tillväxten är numera rotad och institutionaliserad i vårt samhällssystem. Med andra ord, tillväxt ses i allmänhet som *ekonomins naturliga tillstånd, och utebliven tillväxt eller minskad produktion betraktas som anomalier* (ibid, s. 21).

Själva innebörden i ekonomisk tillväxt kan definieras som processen genom vilken ett lands välstånd ökar över tiden, mera specifikt den konstanta ökningen av inkomster eller köpkraft per capita (Hudson, 2015). Detta mäts oftast i landets bruttonationalprodukt, BNP. Tillväxt är således en ökning av BNP, som i sin tur kan beskrivas som summan av allt som produceras, summan av alla inkomster eller summan av alla utgifter (Eklund, 2015). BNP är alltså ett standardmått som används för att mäta den ekonomiska utvecklingen, men det har en rad svagheter. Det säger oss ingenting om den ekonomiska utvecklingens långsiktiga hållbarhet och inkluderar inte det obetalda reproduktiva hemarbetet, ekonomisk påverkan på miljöförstöring och inte heller inkomstfördelning. Dessutom skiljer inte BNP på bra och dålig ekonomisk aktivitet, utan all aktivitet räknas med samma mått. Det vill säga, om regeringen exempelvis investerar i utbildning så räknas det inom samma ekonomiska ramar som om det sker en oljeläcka som måste städas upp med hjälp av skattemedel (ibid; O'Neill, 2015). Det är således inte ett mått på välfärd och hållbarhet, utan bara ett mått på ekonomins produktionskapacitet.

Den ekonomiska tillväxten sker exponentiellt, vilket innebär att ökningen är proportionerlig mot den mängd som ökar. En exponentiell tillväxt sker med en långsam ökning i början, men ökar sedan snabbare och snabbare, i en takt som är för människan svårförståelig. Tillväxten har enbart kunnat ske med hjälp av materiell resursförbrukning, vilket innebär att

utnyttjandet av jordens resurser också har ökat exponentiellt. För att kunna fortsätta ha en exponentiell ekonomisk tillväxt pratas det numera om att *frikoppla* den ekonomiska tillväxten från resursförbrukningen, något jag beskriver närmare i kapitel fyra.

Precis som denna studies generella mål är fokuserat på hur en hållbar ekonomi definieras och ses i relation till en ekologisk hållbarhet, är detta centrala frågor i mången vetenskaplig litteratur (se exempelvis Andersson & Gunnarsson, 2011; Dryzek, 1997; Eklund, 2015; Foster, 2011; Hajer, 1995; Jackson, 2009; Kallis et al. 2015; Meadows et al. 1972; Victor & Rosenbluth, 2007). Eklund (2015) frågar sig hur en ekonomisk tillväxt kan bli hållbar, hur den kan ske på ett sätt som bidrar till en god miljömässig utveckling. På den frågan svarar Kallis et al. (2015) att vissa sektorer självklart kommer att behöva blomstra i framtiden, så som utbildning, vård och förnyelsebar energi, medan andra ”smutsiga” industrier eller finanssektorn kommer att behöva minska. Gupta (2015) menar att ekonomisk tillväxt och miljömässig degradering är positivt korrelerade, hur den ena inte kan åstadkommas utan den andra, men att en ekonomisk tillväxt frikopplad från en miljöpåverkan kan leda till en hållbar utveckling. Enligt Jackson (2009) handlar det om att hitta nya ekonomiska ramverk där miljön utgör de yttersta gränserna, ett ramverk som måste finna en annan mekanism för att uppnå den underliggande stabiliteten i samhället bortom en hänsynslös konsumtionstillväxt. Oavsett vilken miljöpolitisk inriktning man har är frågan om hur man kan uppnå en hållbar ekonomi helt enkelt en oerhört omtvistad fråga inom forskarvärlden och åsikterna om hur lösningen bör se ut går isär.

3.2 Hållbar utveckling

Begreppet hållbar utveckling fick internationellt genombrott efter rapporten *Vår gemensamma framtid*, som publicerades 1987 av FN:s världskommission för miljö och utveckling, även kallad Brundtlandkommissionen då den leddes av Norges dåvarande statsminister Gro Harlem Brundtland. I rapporten definieras hållbar utveckling som *en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov* (WCED, 1987, s. 43, min övers.). Målet var att få världens uppmärksamhet på den eskalerande försämringen av mänsklig miljö och naturresurser och konsekvenserna som denna försämring ledde till i ekonomisk och social utveckling (Strange & Bayley, 2008).

Hållbar utveckling handlar i grund och botten om tre ömsesidigt förstärkande och kritiska mål: att förbättra det mänskliga välmåendet, att på ett rättvist sätt fördela resurser inom och mellan samhällen samt att sträva efter en utveckling som säkerställer ekologisk integritet inom och mellan generationer (Sneddon, Howarth & Norgaard, 2006). Det handlar således om integration: att utvecklas på sätt som gynnar så många sektorer som möjligt, över nationsgränser och mellan generationer. Strange och Bayley beskriver det som att *vi i våra beslut måste ta hänsyn till potentiell påverkan på samhälle, miljö och ekonomi, och samtidigt ha i åtanke att det vi gör här och nu påverkar andra platser och det påverkar framtiden* (2008, s. 24, min övers.).

Kärnan i begreppet hållbar utveckling utgörs av behovet av att betrakta olika kategorier av fenomen, resurser och processer tillsammans. Begreppet består av tre dimensioner: ekologisk, ekonomisk och social. Oavsett sammanhang förblir grundidén densamma, att människor,

livsmiljöer och ekonomiska system är sammankopplade. Vad dessa dimensioner egentligen innebär, vilka värden som läggs i dem och hur man ska tolka dess respektive definitioner har starkt ifrågasatts sedan publikationen 1987 (Fauré et al. 2016; Lidskog & Elander, 2012; Polk, 2010). Vissa anser till och med att hållbar utveckling är en paradox, då det förutsätter att utveckling är en inneboende del av hållbarhet och kritikerna menar att utveckling är det som har skapat de nuvarande sociala och miljömässiga problemen (Fauré et al. 2016). Utveckling behöver dock inte per automatik innebära ekonomisk tillväxt, även om det är just det som åsyftas här.

Begreppet hållbar utveckling har på senare tid ansetts vara alltför brett och omfattande för att fungera som ett praktiskt utvecklingsverktyg. Vidare kritiserar det för att vara vagt och tvetydigt på så sätt att det är öppet för olika värdemässiga tolkningar beroende på var det appliceras. Detta skulle delvis kunna förklara varför konceptet hållbar utveckling inte ännu har resulterat i omfattande beteende- och policyförändringar (Polk, 2010; Strange & Bayley, 2008). Polk (2010) anser att eftersom begreppet är så öppet för tolkning och värdering leder det till att aktörer har motstridiga förväntningar på vad hållbar utveckling innebär. Detta, menar Polk, belyser och avslöjar de djupa skillnader som finns i etiska och politiska övertygelser och värderingar hos de aktörer som deltar i debatten om hållbar utveckling idag.

3.2.1 Den ekologiska och ekonomiska dimensionen

Eftersom denna studies syfte är att undersöka hur relationen mellan ekonomisk tillväxt och ekologisk hållbarhet ser ut i Uppsalas planering, är en närmare genomgång av den ekologiska och ekonomiska hållbarhetsdimensionen lämplig. Ekonomi och miljö går hand i hand: ekonomiska processer påverkar vad som sker i miljön och på samma sätt är ekosystemets livgivande tjänster själva förutsättningen för ekonomin.

Den *ekologiska dimensionen* omfattar en ekologiskt hållbar utveckling där ekosystemens långsiktiga produktionsförmåga säkerställs och där jordens resurser används varsamt och effektivt (Roosa, 2010). För att underlätta för mänskligheten att veta när nyttjandet av det ekologiska kontot övertrasseras har Rockström et al. (2009) utvecklat konceptet *planetära gränser*. De identifierar nio planetära gränser som mänskligheten har att förhålla sig till, nio processer som reglerar hela jordsystemets stabilitet och resiliens. Dessa är 1) klimatförändring, 2) förlust av biologisk mångfald, 3) ozonskiktets uttunnning i stratosfären, 4) havsförurning, 5) biogeokemiska flöden (fosfor- och kvävecykler), 6) förändrad markanvändning (t.ex. avskogning), 7) färskvattenanvändning, 8) aerosoler i atmosfären (mikroskopiska partiklar i atmosfären som påverkar klimatet och levande organismer) samt 9) nya kemiska substanser ("novel entities": t.ex. organiska föroreningar, radioaktivt material, nanomaterial och mikroplaster). Att överskrida dessa, menar Rockström et al., kan vara skadligt eller till och med katastrofalt då detta kan utlösa icke-linjära, abrupta miljöförändringar på såväl kontinental som global skala. 2015 uppdaterades forskningen inom planetär hälsa med en artikel av Steffen et al. (2015) där man menar att fyra av de nio planetära gränserna redan har överskridits, nämligen klimatförändringar, förlust av biologisk mångfald, förändrad markanvändning samt förändrade biogeokemiska flöden av kväve och fosfor.

Den *ekonomiska dimensionen* handlar mycket förenklat om de effekter som ekonomin har på människa och miljö och hur ekonomin kan användas för att förstärka eller förminska dessa

effekter. Den svenska regeringen beskriver den ekonomiska dimensionen av hållbar utveckling som att syfta till *stabilitet, hållbarhet och mobilisering av samhällets ekonomiska potential* (Miljö- och energidepartementet, 2003, s. 95). Ikerd (2012) frågar sig hur vi kan nå denna stabilitet, hur vi möter dagens ekonomiska behov utan att minska framtida ekonomiska möjligheter. Han menar att en ekonomi som inte uppfyller de grundläggande ekonomiska behoven hos sitt folk är instabil och potentiellt flyktig, såväl politiskt som ekonomiskt. En sådan ekonomi är inte hållbar, menar Ikerd, och poängterar att en hållbar ekonomi handlar om just det att alla människor ska få sina grundläggande behov uppfyllda. Tidigare nämnde jag att begreppet hållbar utveckling är vagt, tvetydigt och inte har någon självklar värdemässig innebörd. Den ekonomiska dimensionen utgör en del av det begreppet och visar på samma tvetydighet. Vad en ekonomisk hållbarhet egentligen är råder det ingen konsensus om, exempelvis tvistas det fortfarande om ekonomisk tillväxt ska ses som mål eller medel (Grenholm & Grenholm, 2014), eller rent av som problem.

Det är framförallt två definitioner på ekonomisk hållbarhet som gör sig gällande inom hållbarhetsdiskursen. Den första förstår ekonomisk hållbarhet som en ekonomisk utveckling som inte medför några negativa konsekvenser för den ekologiska eller sociala hållbarheten. Här handlar kärnfrågan om att en ekonomisk tillväxt inte får ske på bekostnad av en minskning i miljömässiga eller sociala resurser. Den andra definitionen ser ekonomisk hållbarhet som likställd med ekonomisk tillväxt, det vill säga att själva hållbarheten ligger i att ekonomin växer konstant (Kungliga tekniska högskolan, u.å.). I den första definitionen kan man således säga att ekonomin är hållbar på grund av hänsyn till hållbarheten i yttre faktorer, medan ekonomin i den andra definitionen är hållbar i sig själv.

4. MILJÖPOLITISKA TEORIER

I följande kapitel beskriver jag de teorier som legat till grund för studiens empiriska analys: ekologisk moderniseringsteori (4.1) och nerväxtekonomisk teori (4.2). Dessa två perspektiv på ekonomisk hållbarhet kan sägas vara polariserade i sina respektive utgångspunkter och ligger således på varsin sida av den imaginära linjen i den tillämpade idealtypsanalysen som används i mina senare empiriska diskussioner. De teoretiska perspektiven behandlas i denna uppsats i två steg. Under detta kapitel redogörs för själva teorierna som utgångspunkt för den senare analysen. I efterföljande kapitel om tidigare forskning kommer teorierna att tas upp återigen, där ur ett mer lokalt applicerat forskningsperspektiv.

4.1 Ekologisk moderniseringsteori

Till grund för i stort sett alla klimatrelaterade riktlinjer idag ligger ideologin om ekologisk modernisering, som kan sägas vara den hegemoniska diskursen inom miljöpolitik (Hajer, 1995; Holgersen, 2017; Lafferty & Meadowcroft, 2000). Teorin härstammar från tidigt 1980-tal och bygger på idén om att ekonomisk tillväxt och hållbar utveckling kan förenas, där tillväxt ses som en nödvändighet för en hållbar utveckling mot framtida välstånd för människan (Benn, 2012; Mol & Spaargaren, 2000). Ekologisk moderniseringsteori föddes som en utmanande tanke till miljörörelsens idéer om att en nödvändig omorganisering av kärninstitutioner i

samhället krävdes för att kunna nå en långsiktig hållbar utveckling. Dessa kärninstitutioner utgjordes av framförallt det industrialiserade produktionssystemet, den kapitalistiska ekonomin samt den centraliserade staten.

Ekologisk moderniseringsteori erkänner behovet av fundamentala omvandlingar för att återställa klimatet, men anser inte att det behöver innebära en strukturell institutionell förändring. Snarare anses det att alla försök till fundamentala institutionella förändringar inom den nuvarande ekonomiska ordningen har visat sig vara omöjliga enligt olika ekonomiska, miljömässiga och sociala kriterier (Mol & Spaargaren, 2000). Inom vissa redogörelser för ekologisk moderniseringsteori beskrivs dock institutionella förändringar som centrala, men då åsyftas inte fundamentala strukturella förändringar utan snarare exempelvis införandet av miljöskatter, den ökade värdemässiga betydelsen av teknologiska lösningar och en uttalad miljöhänsyn i ekonomisk tillgång och efterfrågan (se exempelvis Mol, 2010).

Denna miljöpolitiska teori är följaktligen effektivitetsorienterad, teknologi-positiv och marknadsfokuserad. Centralt finner man idén om att med omfattande miljöregulering modernisera, förbättra och utveckla tekniska lösningar till att bli mer miljövänliga och resurseffektiva, vilket förväntas leda till såväl minskad klimatpåverkan som fortsatt tillväxt. Tanken bakom ekologisk moderniseringsteori är framförallt en strävan efter att få den kapitalistiska ekonomin att inta en riktning som är miljömässigt försvarbar (Asplund & Hilding-Rydevik, 2001; Holgersen, 2017; Lafferty & Meadowcroft, 2000). Miljökrisen anses alltså inte nödvändigtvis vara ett problem, vilket visas inte minst genom Hajers ord: *what first appeared a threat to the system now becomes a vehicle for its very innovation* (Hajer, 1995, s. 32). Införandet av miljömål kan således skapa nya miljöteknologiska arbetsmarknader, vilket ses ha en positiv effekt på såväl ekonomi som miljö. Det är framförallt investeringar i så kallad ”grön teknologi” som beräknas skapa förbättrad konkurrenskraft och därmed öka tillväxten samtidigt som teknologin värnar om miljön (Galaz Rodriguez & Thorsell, 2001).

Ekologisk moderniseringsteori består alltså i grund och botten av idén om att varor och tjänster ska utformas på nya sätt, vilket leder till att ekonomin blir mindre beroende av den materiella resursförbrukningen. Att bryta sambandet mellan ekonomisk tillväxt och en ökad användning av naturresurser kallas för *frikoppling* (eng. *decoupling*). Gupta (2015) menar att utan frikoppling kommer en fortsatt ekonomisk tillväxt att leda till evigt ökande miljöbelastning, vilket i sin tur leder till att livsuppehållande ekosystem kollapsar. För att undvika denna miljöbelastning samtidigt som en ekonomisk tillväxt eftersträvas, anses frikoppling vara oerhört central. En sådan frikoppling förespråkas exempelvis av OECD (Victor, 2010). Just frikoppling är något som nerväxtrörelsen är mycket skeptisk till, vilket kommer att behandlas i nästkommande avsnitt.

4.2 Nerväxtekonomisk teori

Inom fältet *ekologisk ekonomi* föreslås konceptet *nerväxt* (eng. *degrowth*) som en potentiellt hållbar lösning (Malmaeus & Alfredsson, 2017). Grunden till nerväxtrörelsen kan sägas vara framförallt två olika verk författade av ekonomen Nicholas Georgescu-Roegen (1971) samt den globala tankesmedjan Club of Rome (Meadows et al. 1972), som båda argumenterar för att det finns strikt fysiska gränser för tillväxt som oundvikligen kommer att göra det omöjligt för en

fortsatt ekonomisk tillväxt (Malmaeus & Alfredsson, 2017). Club of Romes rapport *Limits to Growth* (se Meadows et al. 1972) baserades på datorsimuleringar av hur en exponentiell ekonomisk och befolkningsmässig tillväxt ser ut med ändliga naturresurser. Författarnas budskap i rapporten löd att om de dåvarande tillväxttrenderna i världsbefolkning, industrialisering, miljöförstöring, livsmedelsproduktion och utarmning av naturresurser fick fortsätta oförändrade, skulle gränserna för tillväxten på jorden att nås någon gång inom de närmaste 100 åren. De menade vidare att denna förändring skulle komma att innebära en ganska plötslig och okontrollerad nedgång i såväl befolkning som industriell kapacitet (Meadows et al. 2004). Deras scenarier av expansion och kollaps har skrämmande mycket likheter med data från de senaste 40 åren (Victor, 2015).

Själva ordet nerväxt, eller degrowth, är ett ord som myntades i början av 2000-talet, trots att de historiska rötterna till det går mycket djupare än så (Latouche, 2010). I motsats till ekologisk moderniseringsteori är ledande forskare inom nerväxtekonomi övertygade om att en evig tillväxt är omöjlig och inte heller eftersträvansvärd (Jackson, 2009; Kallis et al. 2015; Latouche, 2010; Martínez-Alier et al. 2010; Meadows et al. 2004). Latouche (2010, s. 521) koncentrerar hela nerväxteorierna till ett program med åtta R: *Revalue, Reconceptualize, Restructure, Relocate, Redistribute, Reduce, Reuse, Recycle*. Han menar alltså att det handlar om att förändra hur vi ser på värden, hur vi konceptualiserar, strukturerar, lokaliserar, distribuerar och använder, samt att vi måste börja se på återanvändning och återvinning som centrala koncept i våra samhällen. Det kan exempelvis handla om en mer rättvis ekonomisk resursfördelning och paradigmförändringar i hur vi ser på konsumtion.

Kallis et al. (2015) beskriver hur nerväxtrörelsen är kritiska till tillväxt, framförallt eftersom en evig exponentiell tillväxt aldrig kan för evigt frikopplas från den materiella resursförbrukningen. Kritik ges även mot kapitalism, BNP som övergripande måttstock samt kommodifiering, det vill säga att föremål, tjänster, idéer och människor omvandlas till varor. Vidare nämner de att nerväxt inte är detsamma som en negativ BNP, men att en minskning av BNP är ett sannolikt utfall av de åtgärder som främjas av nerväxtrörelsen. De menar att nerväxtrörelsens grundtanke är att tillväxt är oekonomisk och orättvis, att den är ekologiskt ohållbar samt att den aldrig kommer att vara nog. Att den är orättvis grundar de framförallt i två argument: dels eftersom den är subventionerad och upprätthållt av osynligt reproduktivt arbete i hushållen¹ och dels eftersom den drar nytta av ett ojämnt utbyte av resurser, såväl material som arbete, mellan kärna och periferi mellan och inom nationer.

Victor (2015) nämner flertalet kritiska argument mot användandet av BNP som måttstock på välfärd i ett samhälle. Han menar, i likhet med Eklund (2015) och O'Neill (2015), att BNP kan öka på en mängd olika vis helt orelaterat till människors välmående och att det ofta kan handla om en ökning som grundas i exempelvis resursutarmning och miljöföroreningar. Att använda BNP som ett mått på välfärd är således ifrågasatt och Jackson (2009) menar att vi även behöver omdefiniera vad som läggs i begreppet välfärd, eller välstånd. Han menar att det inte är synonymt med materiell rikedom och att kraven på välstånd sträcker sig längre än till materiell utkomst. Det handlar om att på ett meningsfullt sätt kunna delta i samhällslivet och på så sätt ges möjligheter att blomstra, såväl fysiskt som psykiskt och socialt.

¹ En av grundtankarna inom feministisk ekonomi.

Införandet av en ”grön” teknologi anses viktigt även inom nerväxtekonomisk teori, med skillnaden att den inte ses som en del i skapandet av en klimatpositiv ekonomisk tillväxt utan som en del i att exempelvis skapa hållbara energikällor för att tillgodose våra absolut basala behov (Jackson, 2009). Det är således inte tal om någon slags frikoppling inom denna teori. Frikoppling är, som nämnt i 4.1, en fortsatt ekonomisk tillväxt med kontinuerligt minskande materialförbrukning (ibid). En viktig sak att skilja på inom frikoppling är dock huruvida frikopplingen är *relativ* eller *absolut*. En relativ frikoppling syftar på en minskning av miljöpåverkan per producerad enhet, i relation till BNP. Varor som produceras på ett mer resurseffektivt sätt kan leda till minskad miljöpåverkan och samtidigt generera ökade ekonomiska intäkter. En sådan relativ frikoppling har skett de senaste 30 åren, men trots detta innebär det inte att resursförbrukningen minskat i absoluta tal. Detta förklarar Jackson med att de förbättringar i energiintensitet som nämnts ovan motverkats av en ökad omfattning av den ekonomiska aktiviteten under samma period. Det kan även förklaras med att den ekonomiska tillväxten ökar exponentiellt och att den relativa frikopplingen därmed också behöver göra det. Jackson ger en bild av hur detta skulle behöva gå till: om nio miljarder människor ska ha en levnadsstandard som liknar vår år 2050, skulle ekonomins koldioxidintensitet behöva vara ungefär 130 gånger lägre än idag (ibid, s. 80-81).

Ett fenomen som kan kopplas till detta resonemang och som förekommer ofta inom tillväxtkritiska forskningsfält är ’Jevons paradox’, även kallad rekyleffekt, utvecklad av William Stanley Jevons år 1865. Jevons analys visade att i takt med att tekniska förbättringar ökar energieffektiviteten, ökar även den totala konsumtionen av den effektiviserade energikällan istället för att minska (Polimeni et al. 2008). Det vill säga, med en ökad effektivitet inom produktionen av en vara går det att producera mer av samma vara med samma mängd resurser som innan effektiviseringen. Detta leder till sjunkande priser, vilket i sin tur leder till ökad efterfrågan. Jevons paradox och rekyleffekten handlar således om att effektiviseringen slutligen leder till större efterfrågan på resursen än innan effektiviseringen. Många forskare är eniga om att Jevons paradox är lika aktuell idag som för 150 år sedan (Alcott, 2005).

5. STUDIER AV SVENSKA HÅLLBARHETSTOLKNINGAR

I följande kapitel redogör jag för forskning som bedrivits kring lokal-, regional- och nationalpolitiska tolkningar av hållbar utveckling i svensk planering (5.1). Fokus ligger framförallt på studiernas resultat av synen på ekonomisk hållbarhet samt på vilken miljöpolitisk diskurs som författarna kan skönja i sina respektive resultat.

5.1 Ett eko-modernistiskt Sverige

Lidskog och Elander (2012) beskriver hur Sverige vida anses vara ett föregångsland inom miljöpolitik och hur det är ett av världens mest ekologiskt moderniserade länder. Framförallt utgörs detta av att Sverige var det första landet i världen att upprätta ett naturvårdsverk och bland de första länderna att utveckla en omfattande miljölagstiftning. Dessutom initierade Sverige den första världsomspännande miljökonferensen – the United Conference on Human Environment – som hölls i Stockholm 1972. Vidare talar Lidskog och Elander om hur Sverige

officiellt tar avstamp i konceptet ekologisk modernisering, på så sätt att ekonomisk tillväxt och miljöregelverk inte anses behöva vara varandra motstridiga. De menar att även där det finns anledning att tro att rådande politiska beslut går emot landets miljömässiga ambitioner, formuleras retoriken så att ekonomisk och miljömässig hållbarhet går hand i hand. Med denna utgångspunkt studerar Lidskog och Elander hållbarhetsretoriken i officiella dokument för att undersöka om innehållet överensstämmer med faktiska implementeringar. Detta görs genom att jämföra den politiska retoriken med data från framstegsrapporter från olika statliga myndigheter, så som Naturvårdsverket.

Lidskog och Elanders (2012) analys visar att det finns en bred retorisk konsensus, även hos tillväxtfokuserade eliter inom det svenska samhället, kring vikten av ett välmående klimat för att uppnå ekonomisk tillväxt. De menar att Sverige har antagit en eko-modernistisk syn på samhället där ekonomisk tillväxt, välfärd och miljömässiga värderingar och intressen främjar varandra. Det är dock den ekonomiska tillväxten som anses vara den absolut viktigaste motorn och författarnas resultat visar att Sverige än så länge aldrig har utvecklat en miljöpolicy som utmanar den ekonomiska tillväxten.

En annan forskare som har undersökt hållbarhetsbegreppet inom svensk samhällsplanering är Polk (2010). I studien undersöks de olika sätt som huvudadministratörer och planerare väljer att utforma och tolka arbetet med hållbar utveckling i Göteborg med omnejd, och vidare hur denna tolkning påverkar formella planeringsprocesser och beslutstaganden på en regional nivå. Dessutom granskar författaren hur pass långsiktiga och globala dessa beslut egentligen är sett ur de tre dimensionerna social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet. Polk menar att hur man väljer att tolka begreppet hållbar utveckling och vilka värden som läggs i de olika dimensionerna är ett viktigt och ofta förbiset politiskt slagfält, inom vilket prioriteringar för regelverk och implementeringar bestäms. Att ha en konsensus kring vad hållbar utveckling egentligen innebär och vad som ligger inom de olika dimensionerna är således grundläggande för att kunna finna lösningar på globala samhällsproblem.

I en studie av Isaksson (2003) visar mer konkreta tillämpningar på tydliga konflikter mellan de tre dimensionerna, vilket ofta resulterar i att den ekonomiska dimensionen och dess mål prioriteras framför den sociala och miljömässiga. Dessa tydliga konflikter grundas bland annat i att hållbar utveckling i sig består av oerhört svåra och omtvistade frågor, menar Polk (2010), vilket leder till att man omformulerar problemen till mer ofarliga och lätthanterliga versioner som inte utmanar status quo eller legitimiteten hos den ekonomiska tillväxtagendan. Polk menar att potentialen hos en hållbar utveckling att långsiktigt och globalt sammanfoga sociala, ekonomiska och miljömässiga problem beror på hur begreppet värderas och vilken mening som läggs i det. Detta är i sin tur resultatet av vilka tolkningar som tillåts och anses kunna mobilisera tillräcklig politisk legitimitet och administrativt stöd.

Polks (2010) resultat visar på en syn på hållbar utveckling i linje med Lidskog och Elanders studie. Det vill säga, aktörerna i studien ser på ekonomisk tillväxt inte bara som ett medel för att uppnå hållbarhetsmål, utan som en nödvändig förutsättning. Resultatet visar på ett politiskt perspektiv där marknadslösningar ses som det mest effektiva sättet för att skydda miljön och säkerställa de ekonomiska resurser som behövs för att upprätthålla den offentliga sektorn. Samtidigt ansåg vissa av de mest aktiva respondenterna i Polks studie att det största hotet mot att uppnå en hållbar utveckling var att den ekonomiska tillväxten prioriteras framför sociala och

miljömässiga frågor. Denna position var dock en ståndpunkt som endast visades under informella möten, vilket förklarades med att det var en extrem åsikt. Den offentliga agendan var alltså marknadsfokuserad.

Ovan beskrivna studier har alltså en starkt tillväxtfokuserad hållbarhetssyn, där ekologisk moderniseringsteori utgör den centrala miljöpolitiska diskursen även om det bland vissa finns en icke-offentligt uttalad tillväxtkritik. I nästa kapitel analyseras hur dessa frågor skildras i styrdokument och av anställda inom samhällsplanering i Uppsala.

6. TILLVÄXT SOM MOTOR – EN ANALYS

I följande kapitel sammanställs studiens resultat och analyseras enligt tidigare metodologiska beskrivningar. Materialet redovisas under ett antal tematiska kapitel som behandlar studiens tre frågeställningar. I avsnitt 6.1 beskrivs hur styrdokument och aktörer skildrar en hållbar ekonomi. Hur man ser på relationen mellan ekonomisk tillväxt och ekologisk hållbarhet och de svårigheter relationen innebär tas upp i avsnitt 6.2. Slutligen redogör jag för min tolkning av Uppsalas miljöpolitiska diskurs genom den applicerade idealtypsanalysen i avsnitt 6.3.

6.1 Hållbar ekonomi – vad och hur?

Den ekonomiska dimensionen i hållbar utveckling handlar kortfattat om ekonomins påverkan på människa och miljö. Eftersom innebörden inte är klart uttalad i de olika dimensionerna av hållbar utveckling ligger det hos aktörerna att själva välja hur man vill definiera dem. Samtliga dokument i denna analys relaterar till varandra på så sätt att de är styrdokument inom samma geografiska område och på grund av att de är skapade efter samma politiska plattform i Uppsala. Av förklarliga skäl uttrycker de därför en liknande syn på ekonomisk hållbarhet.

De dokument som framförallt behandlar ekonomiska aspekter av planering är *Mål och budget* (Uppsala kommun, 2019) och *Regional utvecklingsstrategi för Uppsala län* (Region Uppsala, 2017), även om alla dokument nämner ekonomi som en del i planeringen. Ett av Uppsalas mest centrala styrdokument är kommunens *Mål och budget* som här analyseras i aktuell version för 2019-21. I detta dokument menar kommunen att *en hållbar ekonomi innebär att kostnaderna inte överstiger intäkterna och att kostnaderna inte överförs på kommande generationer* (Uppsala kommun, 2019, s. 7). Begreppet 'hållbar ekonomi' är som tidigare nämnt ett begrepp med tvetydiga definitioner. Antingen ses hållbar ekonomi som hållbar i relation till yttre faktorer, såsom ekologiska och sociala element, eller så ses hållbarheten ligga inom själva ekonomin. Definitionen i *Mål och budget* inbjuder till tolkningen att Uppsala kommun ser en hållbar ekonomi som en där ekonomin är hållbar i sig själv och inte genom att den relateras till yttre faktorer. Åtminstone skildrar citatet ovan en sådan ordagrann innebörd av begreppet på så sätt att inga andra yttre faktorer omnämns. En liknande definition av hållbar ekonomi ger översiktsplanerare Göran Carlén i vår intervju (intervju 1). Han menar att *för kommunens del så handlar det om att klara sina åtaganden* och poängterar att det för samhället i stort innebär att vi klarar vår försörjning under en längre period. Denna definition beskrivs av såväl styrdokument som respondenter utmanas av ett något annorlunda synsätt när *Mål och*

budget beskriver miljömässiga faktorer att förhålla sig till i den kommunala budgeten, vilket jag kommer att återkomma till i avsnitt 6.2.

I *Mål och budget* förklaras vidare ekonomisk hållbarhet som viktig för att kunna möta framtidens utmaningar, inte minst de demografiska (Uppsala kommun, 2019, s. 44). Styrdokumentet beskriver hur Uppsala kommuns *finansiella mål styr mot [...] en hållbar ekonomisk tillväxt* (ibid, s. 46). Här skildras en hållbar utveckling i enlighet med Brundtlandkommissionens definition beskriven i kapitel 3.2, med tillägget att detta innebär att *social välfärd, ekonomisk tillväxt och ekologisk balans eftersträvas för både dagens och morgondagens invånare* (ibid, s. 53). Kommunen går här ett steg längre genom att uttryckligen definiera den ekonomiska dimensionen i termer av tillväxt. Tidigare redogjorde jag för hur begreppet 'hållbar utveckling' har kritiserats för att vara vagt och tvetydigt på så sätt att det är öppet för olika värdemässiga tolkningar. Vidare beskrev jag hur forskare som till exempel Polk (2010) menar att detta belyser och avslöjar de djupa skillnader som finns i etiska och politiska övertygelser och värderingar kring arbetet med att skapa en hållbar utveckling. Det som tydliggörs i citatet ovan är just hur kommunen, och de styr- och policydokument som kommunen följer, värderar och tolkar den ekonomiska dimensionen som en ekonomisk *tillväxt*. Polk anser vidare att en grundläggande faktor för att kunna finna lösningar på globala hållbarhetsfrågor är att ha en konsensus kring vad hållbar utveckling egentligen innebär och vad som ligger inom de olika dimensionerna. Denna konsensus verkar vara allestädes närvarande om man ser till såväl dessa lokala styrdokument som de på EU-nivå i exempelvis *Europa 2020*-strategin, vilket ligger i linje med vad Lidskog och Elander (2012) ser i sina resultat.

I den regionala utvecklingsstrategin, hädanefter kallad RUS, beskrivs hur den regionala ekonomiska politiken bygger på EU:s riktlinjer för den ekonomiska politiken i *Europa 2020*-strategin, med målet att skapa *en smart och hållbar tillväxt för alla* (Region Uppsala, 2017, s. 5). Detta anses kunna ske genom att *högre löner och hushållens konsumtion driver tillväxten framåt och skapar nya jobb* (ibid, s. 19). RUSen prioriterar *långsiktiga processer och strukturer som skapar förutsättningar för en hållbar utveckling, där det ekonomiska, ekologiska och sociala är ömsesidigt beroende av varandra* (ibid, s. 5). Att dokumentet visar på ett tydligt hållbarhetsperspektiv är inget oväntat, då Uppsala med sitt utnämmande som *Årets klimatstad 2018* väl synliggjort sina ambitioner inom hållbarhetsrelaterade frågor och då framförallt inom den ekologiska dimensionen. Den ekonomiska dimensionen som omnämns i citatet ovan utgörs av ekonomisk tillväxt, vilken framställs som en *förutsättning för att förbättra och utjämna livsvillkoren* (ibid). Detta är något som även chefsstrateg Tomas Stavbom tar upp i vår intervju (intervju 2). Han menar att om man vill ha en god levnadsstandard så krävs det en växande ekonomi och betonar vidare hur denna tillväxt inte motsäger hållbarhetsperspektivet. Inte heller översiktsplanerare Göran Carlén ser något motsatsförhållande mellan en ekonomisk tillväxt och ekologisk hållbarhet (intervju 1). Detta överensstämmer med Lidskog och Elanders (2012) uttalande om hur Sverige officiellt tar avstamp i den eko-modernistiska diskursen på så sätt att det inte finns något hinder för en ekonomisk tillväxt i hållbarhetsutvecklingen. En djupare bild av hur aktörerna ser den ekologiska hållbarheten i relation till en hållbar ekonomi diskuteras nu närmare i avsnitt 6.2.

6.2 Ekonomisk hållbarhet möter ekologisk hållbarhet

En hållbar utveckling ses innehålla framförallt tre omfattande dimensioner: ekologisk, social och ekonomisk. Att dessa tre är oskiljbara och ska ses som sammanflätade processer och fenomen är välkänt, men på vilket sätt man relaterar de olika dimensionerna till varandra är inte lika självklart. *Mål och budget* beskriver i sin politiska plattform hur de *eftersträvar ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart Uppsala* som ska genomsyra allt deras arbete (Uppsala kommun, 2019, s. 5) och i *Översiktsplan 2016 för Uppsala kommun* kan man läsa hur Uppsala ska vara fossilfritt år 2030 och de samlade utsläppen vara nära noll år 2040 (Uppsala kommun, 2016, s. 169). I *Ekologisk hållbarhet – samlande ramverk för program och planer* kan man läsa att *en livskraftig miljö är grunden för ekonomisk och social utveckling* (Uppsala kommun, 2014, s. 1) och att *framtida generationers Uppsalabor ska ha lika stora möjligheter att tillfredsställa sina grundläggande behov som vi har idag* (ibid, s. 3). Dessa formuleringar är en del av många som visar på Uppsala kommuns diskursiva fokus på ett aktivt hållbarhetsarbete. Som vi såg i avsnitt 6.1 är den ekonomiska dimensionen i ett hållbart Uppsala definierad som ekonomisk tillväxt och den beskrivs vara hållbar genom att kostnaderna inte överstiger intäkterna. Detta är dock en definition som bör ställas i relation till hur klimatfrågor resoneras kring i såväl styrdokument som av aktörer, vilket kommer att ske nedan.

Under rubriken 'Aktivt klimat- och miljöarbete' nämner *Mål och budget* hur Uppsala påverkar och påverkas av den lokala och globala miljösituationen. Man beskriver hur kommunen idag har *en miljöpåverkan som är flera gånger större än vad som är hållbart ur ett globalt perspektiv* (Uppsala kommun, 2019, s. 55) och menar att omställningen mot ett förändrat klimat därför är brådskande. Ansvar för denna omställning anses ligga hos såväl kommunen som hos invånare och företag. Lösningar i denna omställning anges vara framförallt teknikutveckling, som ses som ett sätt att *begränsa, hantera och bygga upp motståndskraft mot effekterna av miljö- och klimatpåverkan* (ibid, s. 41). Att producera varor och tjänster på nya sätt antas på sikt kunna minska belastningen på ekosystemen. Ytterligare sätt att hantera klimatpåverkan nämns i översiktsplanen (Uppsala kommun, 2016), där man pekar på ett framtida ökat behov av miljövänliga färdmedel, såsom gång, cykel och kollektivtrafik.

Just utvecklingen av ny ”grön” teknik för att möta framtidens klimatrelaterade utmaningar är något vars vikt betonas i samtliga analyserade dokument. I *Ekologisk hållbarhet – samlande ramverk för program och planer* (Uppsala kommun, 2014) pekas främjandet av ny teknik ut som ett av fyra prioriterade arbetssätt i arbetet med att göra Uppsala kommun till ett hållbart samhälle. Överlag i dokumenten betonas vikten av ett innovationsrikt näringsliv som grund för en ekonomisk tillväxt. Detta bidrar i sin tur, enligt ramverket, till *positiva effekter för den ekologiska hållbarheten* (ibid, s. 4). Betoningen på näringslivets vikt för en ekologisk hållbarhet visas även i RUSen, som beskriver hur *de övergripande nationella klimatmålen innebär att framtida utveckling inte får ske på bekostnad av miljön eller klimatet, utan ska bidra till ekologisk återhämtning* (Region Uppsala, 2017, s. 14). De menar vidare att det krävs *ett långsiktigt hälsosamt och konkurrenskraftigt näringsliv* för att kunna uppnå en sådan sund samhällsutveckling (ibid). Även i citatet om att *det krävs en smart och innovationsdriven utveckling som genererar ekonomiskt värde, mänskligt välbefinnande och anpassning till de ramar planeten och miljön sätter* (ibid, s. 9) visas hur nya tillväxt drivande innovationer ses som kärnpunkter i det hållbara utvecklingsarbetet.

Denna tilltro till ny teknik som en del i skapandet av en hållbar utveckling är dominerande i den ekologiska moderniseringsteorin, som i grund och botten ser på tekniska lösningar som svaret på klimatkrisen (Asplund & Hilding-Rydevik, 2001; Lafferty & Meadowcroft, 2000). Den ekonomiska tillväxten ska ligga till grund för framställandet av dessa tekniker och bilden av ekonomisk tillväxt som motor för ett arbete mot hållbar utveckling är, som tidigare beskrivet i kapitel fyra, central i ekologisk moderniseringsteori. Mol (2010) beskriver hur en av nyckellösningarna för att förena tillväxt med ekologisk hållbarhet enligt ekologisk moderniseringsteori är hur teknologiska lösningar bidrar till ökat värdeskapande i produkter och tjänster. Ett sådant förhållningssätt förkunnas av bland annat RUSen, som betonar hur *en långsiktigt hållbar tillväxt förutsätter [...] ett högre värdeskapande* (Region Uppsala, 2017, s. 19) och hur *nya metoder och projekt som understödjer övergången till en ekonomi med reducerad resursanvändning, kloka materialval och mindre koldioxidutsläpp ska uppmuntras och stödjas* (ibid, s. 20). Detta resonemang kan tolkas som en syn på relationen mellan ekologisk och ekonomisk hållbarhet i enlighet med den inom ekologisk moderniseringsteori, framförallt i relation till hur den ekonomiska tillväxten beskrivs som central i RUSen.

Stavbom poängterar att det handlar om att skapa högre värden i produkter och tjänster, utan att tillföra mer resurser (intervju 2). Stavbom använder sig inte av ordet 'frikoppling' i sina resonemang, men enligt mig är det tydligt att det är denna process han åsyftar. Det vill säga, att kunna växa ekonomiskt men minska på den materiella resursförbrukningen. Liknande tankegångar visar innehållet i RUSen på och det är enligt mig tydligt att frikoppling anses vara lösningen på ekvationen exponentiell tillväxt och planetära gränser, i enlighet med Guptas (2015) resonemang om hur en ekonomisk tillväxt frikopplad från miljöpåverkan kan leda till hållbar utveckling.

Den ekologiska moderniseringsteorin och bilden av frikoppling som lösning gör sig även synlig i resonemangen kring Arlandas roll i framtida Uppsala. Såväl översiktsplanen, RUSen och Stavbom beskriver Arlanda som en viktig nod år 2050 när det gäller såväl arbetstillfällen som globalt nätverkande. Översiktsplanen beskriver Arlanda som *en av Sveriges största arbetsplatser* (Uppsala kommun, 2016, s. 80) och hur närheten till Arlanda gör att Uppsalaregionen har nära till resten av världen. Närhet till Arlanda tas vid ett tillfälle upp i översiktsplanen i samma stycke som man behandlar ett ökat behov av miljövänliga färdmedel, såsom gång, cykel och kollektivtrafik (ibid, s. 168), vilket genom en latent innehållsanalys skulle kunna tolkas som att man räknar med att ett klimatvänligt flygbränsle har utvecklats till år 2050. Denna tolkning gör jag särskilt på grund av Uppsalas ambition att bli klimatpositiva innan 2050. Stavbom förklarar varför Arlanda ses som en viktig framtida nod med att flygtrafiken beräknas öka dramatiskt i takt med att stora befolkningsgrupper globalt sett uppnår en högre köpkraft (intervju 2). Han menar att den globala utvecklingen och relationer mellan människor kommer att göra det oerhört viktigt att kunna träffas och att behovet av flygresor inte kommer att minska, snarare tvärtom. I samma resonemang nämner han hur den ökade flygtrafiken är ett problem, eftersom det finns stora svårigheter kring framställandet av ett miljövänligt flygbränsle.

Mol (2010) beskriver hur en nyckelfråga i ekologisk moderniseringsteori är en uttalad ökad miljöhänsyn i ekonomisk tillgång och efterfrågan. En sådan miljöhänsyn kommer framförallt från kunskap kring hur vårt beteende påverkar miljön, något som *Ekologisk hållbarhet* –

samlade ramverk för program och planer poängterar då författarna menar att man genom kunskap lägger grunden för ett hållbart samhälle. *Kunskap föder insikt och förståelse för naturens förutsättningar, och tillsammans med hållbara lösningar på samhällsnivå, även beteendeförändring* (Uppsala kommun, 2014, s. 4). Just ökad miljöhänsyn är Stavbom mycket förhoppningsfull kring och menar att *vi har en förändrad efterfrågan på hållbarhet och klimat*, vilket får honom att hoppas på att marknadstrycket är det som slutligen får *proppen att gå ur* när det gäller just den ökade miljöhänsynen i produkter och tjänster (intervju 2).

Den förändrade kundefterfrågan är något som nämns även i *Mål och budget*. Här menar man att trenden går mot en omställning till hållbara livscyklar hos produkter och tjänster, då *efterfrågan på förnyelsebara, ekologiska eller miljöanpassade alternativ växer bland konsumenterna* (Uppsala kommun, 2019, s. 41). I RUSen skriver man liknande och menar att *genom att konsumera produkter och tjänster på ett hållbart och resurseffektivt sätt kan såväl individer som institutioner minska spridningen och exponeringen av miljögifter i samhället [och] gynna naturens återhämtning* (Region Uppsala, 2017, s. 18). Konsumtionen verkar vara en viktig och central faktor i utvecklingen mot ett hållbart Uppsala, framförallt genom att de produkter och tjänster som konsumeras är resurseffektiva – vilket alltså anses kunna uppnås genom innovativa miljögynnande teknologier.

Dokumentet får detta att låta både lovande och förhållandevis okomplicerat, men frågan om huruvida aktörerna ser några svårigheter i relationen mellan en ekonomisk och ekologisk hållbarhet kvarstår. I RUSen diskuteras utmaningar för Uppsala län och man menar där att *den snabba globaliseringen, växande ekonomier och ökat välstånd sedan 1950-talet har fått och kommer att få stora konsekvenser på jordens klimat och ekosystem* (Region Uppsala, 2017, s. 7). Lösningen på dessa, ändå väldigt omfattande, problem anses vara en *smart och innovationsdriven utveckling som genererar ekonomiskt värde, mänskligt välbefinnande och anpassning till de ramar planeten och miljön sätter* (ibid, s. 9). Som vi tidigare sett är denna utveckling fokuserad på tillväxt och grön teknologi, helt i enlighet med de centrala delarna i ekologisk moderniseringsteori beskrivna av exempelvis Benn (2012) och Mol och Spaargaren (2000).

Även *Mål och budget* tar upp problemet med det ökade välståndet genom att beskriva hur *förmågan att nå högt ställda miljömål utmanas [...] av våra nuvarande affärsmodeller och levnadsvanor* (Uppsala kommun, 2019, s. 40). De menar att det idag till exempel finns *en tendens att de goda effekterna av effektivare transporter delvis motverkas av ett ökat resande och fler godstransporter över allt längre avstånd. På motsvarande vis riskerar en mer resurssnål produktion att motverkas av en växande konsumtion, korta produktlivscyklar och ett omfattande svinn* (ibid, s. 40-41). Detta resonemang har enligt mig tydliga kopplingar till Jevons paradox. Hur de beskriver att en mer resurssnål produktion riskerar att motverkas av en växande konsumtion är helt i enlighet med Polimenis et al. (2008) beskrivning av innebörden i Jevons paradox. Det går däremot inte att utifrån dokumenten säkerställa att det är Jevons resonemang som åsyftas. Det är snarare mer troligt att meningen *effektivare transporter delvis motverkas av ett ökat resande* inte har något med Jevons idéer att göra överhuvudtaget, och att den växande konsumtionen som nämns enligt dem inte menas vara ett direkt resultat av den mer resurssnåla produktionen. Det skulle rimma med aktörernas tidigare syn på tillväxt och grön teknologi som en del av lösningen på hur man når en hållbar utveckling. Översiktsplanen menar dock att

planperioden sträcker sig bortom 2050 [vilket] ger tid till att påbörja systemförändringar som kräver nya sätt att tänka och agera (Uppsala kommun, 2016, s. 8), en formulering som mer för tankarna åt ett nerväxtekonomiskt resonemang eftersom idéer om systemförändringar med nya tankesätt är centralt inom nerväxtekonomisk teori.

6.3 En teoribaserad idealtypsanalys av Uppsalas miljöpolitiska diskurs

Resultatet och analyserna i avsnitt 6.1 och 6.2 sammanställs här för att försöka placera ut den miljöpolitiska diskursen inom Uppsalas hållbarhetsarbete i en polär idealtypsanalys. Analysen ovan visar på en syn på ekonomins roll i hållbar utveckling som går hand i hand med ekologisk moderniseringsteori. Detta visas framförallt i empirins starka fokus på tillväxt som motor för en hållbar utveckling och i synnerhet i beskrivningarna av ekonomisk hållbarhet där hållbarheten anses ligga i ekonomin själv. Ett exempel är *Mål och budgets* definition av de tre dimensionerna i hållbar utveckling, som anses innebära att *social välfärd, ekonomisk tillväxt och ekologisk balans eftersträvas för både dagens och morgondagens invånare* (Uppsala kommun, 2019, s. 53). Genom att uttryckligen beskriva den ekonomiska dimensionen i hållbarhetsutvecklingen som ekonomisk tillväxt placerar sig Uppsala ganska tydligt inom en ekologisk moderniseringsram. Detta visar sig även i hur de båda respondenterna uttrycker hur de inte ser något motsatsförhållande mellan tillväxt och ekologisk hållbarhet.

Det är framförallt inom ekologisk moderniseringsteori som synen på utvecklingen av en ”grön” teknologi för att uppnå resurseffektivitet anses central, även om det är något som är viktigt inom båda teorierna. Att hitta sätt genom vilka vi kan leva med en tydligt minskad materiell resursförbrukning anses centralt av forskare inom båda de teoretiska fälten, däremot skiljer sig synen på vad dessa miljöteknologiska lösningar ska leda till. Inom nerväxtekonomisk teori handlar dessa teknologiska lösningar snarare om att kunna skapa miljövänliga energikällor för våra absolut basala behov (Jackson, 2009). Även dokumentens och respondenternas uttalanden om vikten av förändrade levnadsvanor och ändrade konsumtionsmönster kan hittas inom båda teorierna, även om båda är mer påtalade inom nerväxtrörelsen. Eftersom den ekologiska moderniseringsteorin anser att teknologiska lösningar kan göra att vi inte behöver genomföra genomgripande strukturella förändringar (Mol & Spaargaren, 2000), skulle synen på behovet av förändrade levnadsvanor snarare kunna placeras inom nerväxtekonomisk teori. Taget ur sitt sammanhang skulle likaså citatet ur *Mål och budget* om hur *förmågan att nå högt ställda miljömål utmanas [...] av våra nuvarande affärsmodeller och levnadsvanor* (Uppsala kommun, 2019, s. 40) kunna placeras in under båda teorierna. Detta gäller även citatet ur översiktsplanen om hur tid ges till att *påbörja systemförändringar som kräver nya sätt att tänka och agera* (Uppsala kommun, 2016, s. 8). Nu är dock citaten omringade av ett diskursivt sammanhang. Hade dokumenten i övrigt varit kritiska till rådande ekonomipolitiska system, skulle citaten passa in under nerväxtekonomisk teori. Så är inte fallet här och citaten måste tolkas i ljuset av den miljöpolitiska diskurs som de uttrycks inom.

7. AVSLUTANDE DISKUSSION

Denna studie genomfördes med ambitionen att kunna urskilja en övergripande bild av den ekonomiska tillväxtens roll i arbetet mot en hållbar utveckling i Uppsala. Syftet var att analysera och tolka synen på de ekonomiska och ekologiska hållbarhetsdimensionerna i relation till ekonomisk tillväxt inom samhällsplanering i Uppsala. Nedan presenteras en avslutande diskussion av det analyserade resultatet, där studiens frågeställningar besvaras.

7.1 Synen på en hållbar ekonomi

Studiens första frågeställning handlade om hur en hållbar ekonomi skildras i samhällsplaneringen. Analysen har tydliggjort hur denna skildring ser olika ut i de olika styrdokumenterna. Hållbar ekonomi är ett begrepp som tidigare beskrivits ha tvetydiga definitioner. I studien har det visat sig att distinktionen mellan dessa båda definitioner inte alltid är glasklar och att båda definitionerna kan rymmas inom samma fält. En hållbar ekonomi ses å ena sidan som hållbar i sig själv, genom *att kostnaderna inte överstiger intäkterna och att kostnaderna inte överförs på kommande generationer* (Uppsala kommun, 2019, s. 7), och å andra sidan som beroende av yttre faktorer eftersom *framtida utveckling inte får ske på bekostnad av miljön eller klimatet* (Region Uppsala, 2017, s. 14).

Annat som på samma sätt visat sig tydligt i denna studie är den starka tilltron till ekonomisk tillväxt inom samhällsplaneringen i Uppsala. I likhet med Lidskog och Elanders (2012) analys som pekar på en ekonomisk tillväxt som den absolut viktigaste motorn i ett hållbarhetsarbete, visar min studies resultat på att tillväxten ses som en drivande kraft för att uppnå en hållbar ekonomi, även om sättet den beskrivs vara hållbar på ser olika ut. Detta visas inte minst genom *Mål och budgets* definition av den ekonomiska hållbarhetsdimensionen som beskrivs som en *ekonomisk tillväxt [som] eftersträvas för både dagens och morgondagens invånare* (Uppsala kommun, 2019, s. 53). Likaså Isakssons (2003) resonemang om hur den ekonomiska dimensionen och dess mål ofta prioriteras framför den sociala och miljömässiga går samman med resultatet i denna studie. Detta trots vissa beskrivningar av hur ekonomin måste anpassas *till de ramar planeten och miljön sätter* (Region Uppsala 2017, s. 9).

7.2 Ekonomisk och ekologisk hållbarhet - en tvetydig relation

Studiens andra frågeställning fokuserar på samhällsplaneringens syn på relationen mellan ekonomisk och ekologisk hållbarhet och vilka svårigheter denna relation kan innebära. Den ekologiska hållbarhetsdimensionen gör sig ofta gällande i de olika styrdokumenterna, då miljö- och klimatrelaterade resonemang är återkommande genom samtliga dokument. Att Uppsala är årets klimatstad 2018 råder det inget tvivel om i dokumenten: här är det mycket tydligt att samhällsplaneringen i Uppsala på många sätt förhåller sig till att man ska uppnå en ekologisk hållbarhet. Detta visas bland annat i meningen om att *de övergripande nationella klimatmålen innebär att framtida utveckling inte får ske på bekostnad av miljön eller klimatet, utan ska bidra till ekologisk återhämtning* (Region Uppsala, 2017, s. 14). Hur den ekologiska återhämtningen ska kunna uppnås beskrivs vara en fråga om bland annat ekonomisk tillväxt, som ska skapa ett innovationsrikt näringsliv och på samma gång upprätthållas av detsamma. Att kunna nå båda ambitionerna ekonomisk tillväxt och en frisk och hållbar miljö förklaras med framförallt införandet av ny teknik, vilket visar på en stark koppling till den ekologiska

moderniseringsteorin (jmf Benn, 2012; Mol & Spaargaren, 2000; Mol, 2010, i kapitel 4.1). Detta visas även i att såväl styrdokument som aktörer beskriver hur en hållbar ekologisk utveckling kan uppnås genom en ökad miljöhänsyn i konsumenternas efterfrågan, något man räknar starkt med.

Att relationen mellan ekonomisk och ekologisk hållbarhet är kantad av svårigheter beskrivs av flera styrdokument samt av aktörerna. Underliggande problem nämns bland annat vara de negativa konsekvenserna av den snabba globaliseringen, växande ekonomier och de senaste 70 årens ökade välbefinnande. Det beskrivs även hur vår förmåga att nå högt ställda miljömål utmanas av nuvarande affärsmodeller och levnadsvanor. Efter att ha analyserat materialet från såväl dokument som intervjuer och tagit i beaktande både synen på ekonomisk hållbarhet och svårigheter i relationen mellan ekonomi och miljö, uppenbarar sig en klar tvetydighet i dokumentens och respondenternas resonemang. Å ena sidan nämner samtliga aktörer att en växande ekonomi är en drivande och självklar faktor för att uppnå hållbar utveckling. Å andra sidan beskrivs hur de globala problemen vi står inför idag återfinns i just dessa växande ekonomier och de levnadsvanor vi har i utvecklade länder idag. Visserligen nämner flera av dokumenten hur vi bör förändra våra levnadsvanor och få ändrade konsumtionsmönster, i enlighet med nerväxtekonomisk teori (jmf Latouche, 2010, i kapitel 4.2), men samtidigt beskrivs en ekonomisk tillväxt med högre löner vara en central del i det som driver hållbarhetsarbetet framåt. Ingenstans i empirin talas det om *minskad* konsumtion, utan enbart om vikten av ändrade konsumtionsmönster. Dessa ändrade konsumtionsmönster tolkar jag därför handla om den i analysen nämnda ökade miljöhänsynen i efterfrågan av varor och tjänster. Genom denna tolkning blir det tydligt hur konsumtionen av produkter och tjänster kopplas till en ekologisk hållbarhet genom nya sätt att producera resurseffektivt.

Strävan efter ett fossilfritt Uppsala vid år 2030, satsningen på Arlanda som arbetsplats och snabbkopplingar dit inom regionen samt förväntningarna på förändrade levnadsvanor och konsumtionsmönster är tre saker som för mig inte går ihop. Min tolkning av detta motstridiga resonemang är att man i Uppsala, precis som Lidskog och Elander menar, formulerat en retorik så att ekonomisk och miljömässig hållbarhet kan gå jämsides. Detta trots att det i dokumenten ibland upplevs som att de planeringsrelaterade formuleringarna går emot de miljömässiga ambitionerna.

7.3 En växande ekonomi som drivkraft

I Uppsalas miljöpolitiska diskurs spelar ekonomin en central roll och det är tydligt hur det, som Malmaeus (2011) poängterar, finns en inbyggd förväntan om tillväxt. Det är så institutionaliserat att det ska oerhört mycket till innan en ekonomisk tillväxt ifrågasätts. Citatet ur RUSen visar på just detta när den beskriver att *det krävs en smart och innovationsdriven utveckling som genererar ekonomiskt värde, mänskligt välbefinnande och anpassning till de ramar planeten och miljön sätter* (Region Uppsala, 2017, s. 9). I dokumenten finns resonemang om att vi måste skapa ett framtida mänskligt välbefinnande och att vi måste anpassa oss till planetens gränser. Det jag saknar i dessa resonemang är en beskrivning av *hur* denna anpassning kommer att kunna ske. Visserligen poängteras näringslivets roll för att skapa arbetstillfällen som i sin tur leder till ökade skatteintäkter och en ekonomisk tillväxt, men i resonemangen om

på vilket sätt ny teknik ska lösa framtidens behov av resurseffektivitet finns det inga tydliga svar. Detta är förstås ingenting som förvånar mig, eftersom dessa frågor saknar svar även globalt sett och är vad världens ledare diskuterar i detta nu. Med tanke på de tydliga klimatambitionerna i Uppsala vore det dock intressant med en mer systemkritisk bild av hur Uppsalas samhällsplanering ska förhålla sig till klimatförändringarnas framfart, de ökande socio-ekonomiska klyftorna och det fortsatta behovet av en jämlik välfärd i relation till detta. De studerade dokumenten är förvisso övergripande och breda styrdokument som är översiktliga till sin natur, vilket kan vara en anledning till att dessa svar uteblir. Det kan också vara svårt att i ett översiktligt och offentligt dokument vara alltför normbrytande och kritisk, sett till den breda publik som dokumenten riktar sig mot.

Idealtypsanalysen visade på en tydlig miljöpolitisk utgångspunkt i ekologisk moderniseringsteori. Trots vissa citat som antydde ett visst nerväxtteoretiskt ställningstagande är synen på hur ett framtida hållbart Uppsala ska se ut ändå helt i enlighet med ekologisk moderniseringsteori. Detta visar sig framförallt i tilltron till ekonomisk tillväxt. Ett nerväxtteoretiskt resonemang anses sannolikt fortfarande vara alltför obskyrt och extremt för att uttala sig om i offentliga sammanhang, i likhet med vad Polk (2010) ser i sin studie. En intressant fortsatt studie inom ämnet skulle vara att undersöka hur en större mängd anställda inom samhällsplanering ser på svensk klimatpolitik i relation till en ekonomisk tillväxt och om de uttrycker en annorlunda syn på frågan än den som visats i föreliggande studie. En sådan studie skulle gärna genomföras i en större omfattning, kanske en kartläggning av en större del av Sveriges planerarkiv.

För att kunna finna lösningar på de globala samhällsproblemen behövs en konsensus kring vilka värden som egentligen ligger inom de olika hållbarhetsdimensionerna, något som är långt ifrån självklart och som anses vara central kritik av hållbarhetsbegreppet (Fauré et al. 2016; Lidskog & Elander, 2012; Polk, 2010). Det är för mig tydligt att en av anledningarna till varför världens länder inte har kommit längre med arbetet mot en hållbar utveckling är just bristen på en sådan konsensus. Att en klimatambitiös stad som Uppsala i sina styrdokument har motstridiga och vaga resonemang till hur man uppnår en hållbar utveckling, sett till relationen mellan den ekonomiska och den ekologiska dimensionen, visar på hur komplicerade och svåra dessa frågor är. Resultatet av denna studie bidrar till bilden av den miljöpolitiska diskursens behov av mer kunskap kring hur en exponentiell tillväxt egentligen påverkar klimatet och framförallt handfasta idéer om hur vi ska lösa de ekonomiska ramarna för en hållbar framtid.

REFERENSER

- Alcott, B. (2005) Jevons' paradox. *Ecological Economics*, 54 (1), s. 9-21.
- Andersson, M. & Gunnarsson, C. (2011) *Hållbarhetsmyten: varför ekonomisk tillväxt inte är problemet*. Stockholm: SNS förlag.
- Asplund, E. & Hilding-Rydevik, T. (red.) (2001) *Arena för hållbar utveckling: aktörer och processer*. Stockholm: Kungliga tekniska högskolan.
- Benn, S. (2012) Governance for Sustainability: Challenges for Theory and Practice. Ingår i: *The SAGE Handbook of Corporate Governance*, Clarke, T. & Branson, D. (red), London: SAGE Publications Ltd, s. 612-627.
- Bergström, G. & Boréus, K. (red.) (2012) *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, A. (2016) *Social research methods*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press.
- Dryzek, J.S. (1997) *The politics of the Earth: environmental discourses*. Oxford: Oxford University Press.
- Eklund, K. (2015) *Tillväxt*. Lund: Studentlitteratur.
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (2012) *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 4. uppl. Stockholm: Norstedts juridik.
- Fauré, E., Svenfelt, Å., Finnveden, G. & Hornborg, A. (2016) Four Sustainability Goals in a Swedish Low-Growth/Degrowth Context. *Sustainability*, 8 (11), s. 1080-1098.
- FN (2015) *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, A/RES/70/1 (21 oktober 2015). <http://undocs.org/A/RES/70/1> [Hämtad 2018-12-23].
- Foster, J.B. (2011) Capitalism and Degrowth – An Impossibility Theorem. *Monthly Review*, 62 (8), s. 26-33.
- Georgescu-Roegen, N. (1971) *The entropy law and the economic process*. Cambridge: Mass.
- Grenholm, A & Grenholm, S. (2014) *Grön ekonomi – genom grön tillväxt eller minskat tillväxtberoende?* Stockholm: Naturskyddsföreningen.
- Griffin, G. (2017) *A Dictionary of Gender Studies*. Oxford: Oxford University Press.
- Gupta, S. (2015) Decoupling: a step toward sustainable development with reference to OECD countries. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 22 (6), s. 510-519.
- Hajer, M.A. (1995) *The politics of environmental discourse: ecological modernization and the policy process*. Oxford: Clarendon.
- Holgersen, S. (2017) *Staden och kapitalet: Malmö i krisernas tid*. Göteborg: Daidalos.
- Hudson, E.A. (2015) *Economic growth: how it works and how it transformed the world*. Delaware: Vernon Press.
- Ikerd, J. (2012) *The essentials of economic sustainability*. Sterling: Kumarian Press.
- Isaksson, K (2003) *Hållbarhet: Avvägningar, Prioriteringar, Utmaningar*. Stockholm: KTH Infrastruktur.
- Jackson, T. (2009) *Prosperity without growth: economics for a finite planet*. London: Earthscan.
- Justesen, L. & Mik-Meyer, N. (2011) *Kvalitativa metoder: från vetenskapsteori till praktik*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.

- Kallis, G., Demaria, F. & D'Alisa, G. (2015) Introduction: degrowth. Ingår i: *Degrowth: a vocabulary for a new era*, D'Alisa, G., Demaria, F. & Kallis, G. (red), New York: Routledge, s. 1-17.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Lafferty, W.M. & Meadowcroft, J. (2000) *Implementing sustainable development: strategies and initiatives in high consumption societies*. Oxford: Oxford University Press.
- Lantz, A. (2013) *Intervjumethodik*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Latouche, S. (2010) Degrowth. *Journal of Cleaner Production*, 18 (6), s. 519-522.
- Lidskog, R. & Elander, I. (2012) Ecological modernization in Practice? The Case of Sustainable Development in Sweden. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 14 (4), s. 411-427.
- Malmaeus, M. (2011) *Ekonomi utan tillväxt: ett svenskt perspektiv*. Stockholm: Cogito.
- Malmaeus, M. & Alfredsson, E.C. (2017) Potential Consequences on the Economy of Low or No Growth - Short and Long Term Perspectives. *Ecological Economics*, 134 (4), s. 57-64.
- Martínez-Alier, J., Pascual, U., Vivien, F. & Zaccai, E. (2010) Sustainable de-growth: Mapping the context, criticisms and future prospects of an emergent paradigm. *Ecological Economics*, 69 (9), s. 1741-1747.
- Meadows, D.H. & the Club of Rome (1972) *The limits to growth: a report for the club of Rome's project on the predicament of mankind*. New York: Universe books.
- Meadows, D.H., Randers, J. & Meadows, D.L. (2004) *Limits to growth: the 30-year update*. London: Earthscan.
- Mol, A.P.J. (2010) Ecological modernization as a social theory of environmental reform. Ingår i: *The International Handbook of Environmental Sociology*, Medclift M.R. & Woodgate G. (red.), Cheltenham: Edward Elgar, s. 63-76.
- Mol, A.P.J. & Spaargaren, G. (2000) Ecological Modernisation Theory in Debate: A Review. *Environmental Politics*, 9 (1), s. 17-50.
- O'Neill, D. (2015) Gross domestic product. Ingår i: *Degrowth: a vocabulary for a new era*, D'Alisa, G., Demaria, F. & Kallis, G. (red), New York: Routledge, s. 101-106.
- Polimeni, J.M., Mayumi, K., Giampietro, M. & Alcott, B. (2008). *The Jevons paradox and the myth of resource efficiency improvements*. London: Earthscan.
- Polk, M. (2010) Sustainability in Practice: The Interpretation of Sustainable Development in a Regional Planning Area for Dialogue and Learning in Western Sweden. *Planning Theory & Practice*, 11 (4), s. 481-497.
- Miljö- och energidepartementet (2003). *En svensk strategi för hållbar utveckling – ekonomisk, social och miljömässig*. Stockholm: Regeringskansliet. (Skr. 2003/04:129).
- Region Uppsala (2017) *Regional utvecklingsstrategi för Uppsala län*. Uppsala: Region Uppsala.
https://www.regionuppsala.se/Global/LLK/Regional%20utveckling/RUS_slutgiltig.pdf
 [Hämtad 2018-12-04].
- Rockström, J., Steffen, W., Noone, K., Persson, Å., Chapin, F.S., Lambin, E., Lenton, T.M., Scheffer, M., Folke, C., Schellnhuber, H.J., Nykvist, B., Cynthia A. de Wit, Hughes, T., Sander van der Leeuw, Rodhe, H., Sörlin, S., Snyder, P.K., Costanza, R., Svedin, U., Falkenmark, M., Karlberg, L., Corell, R.W., Fabry, V.J., Hansen, J., Walker, B., Liverman,

- D., Richardson, K., Crutzen, P., Foley, J., (2009) Planetary Boundaries: Exploring the Safe Operating Space for Humanity. *Ecology and Society*, 14 (2), s. 302-335.
- Roosa, S.A. (2010) *Sustainable development handbook*. 2nd ed. Lilburn: Fairmont Press.
- Sneddon, C., Howarth, R.B. & Norgaard, R.B. (2006) Sustainable development in a post-Brundtland world. *Ecological Economics*, 57 (2), s. 253-268.
- Steffen, W., Richardson, K., Rockstrom, J., Cornell, S.E., Fetzer, I., Bennett, E.M., Biggs, R., Carpenter, S.R., de Vries, W., de Wit, C.A., Folke, C., Gerten, D., Heinke, J., Mace, G.M., Persson, L.M., Ramanathan, V., Reyers, B., Sorlin, S. (2015) Planetary boundaries: Guiding human development on a changing planet. *Science*, 347 (6223), s. 736-748.
- Strange, T. & Bayley, A. (2008) *Sustainable development: Linking economy, society, environment*. Paris: OECD Publishing.
- UNEP (2018). *The Emissions Gap Report 2018*. Nairobi: United Nations Environment Programme.
- Uppsala kommun (2014) *Ekologisk hållbarhet – samlande ramverk för program och planer*. Uppsala: Kommunledningskontoret.
- Uppsala kommun (2016) *Översiktsplan 2016 för Uppsala kommun*. Uppsala: Stadsbyggnadsförvaltningen.
- Uppsala kommun (2019) *Mål och budget 2019-21*. Uppsala: Kommunfullmäktige.
- Victor, P.A (2010) Questioning economic growth. *Nature*, 468 (7322), s. 370-371.
- Victor, P.A. (2015) Growth. Ingår i: *Degrowth: a vocabulary for a new era*, D'Alisa, G., Demaria, F. & Kallis, G. (red), New York: Routledge, s. 109-112.
- Victor, P.A. & Rosenbluth, G. (2007) Managing without growth. *Ecological Economics*, 61 (2), s. 492-504.
- WCED (1987) *Our common future*. Oxford: Oxford University Press.

Elektroniska källor

- Galaz Rodriguez, V. & Thorsell, J. (2001) ”Miljöpolitik utan plats för folket”, <https://www.naturskyddsforeningen.se/sveriges-natur/2001-2/miljopolitik-utan-plats-folket> [Hämtad 2018-12-13].
- Kungliga tekniska högskolan. ”Ekonomisk hållbarhet”, <https://www.kth.se/om/miljo-hallbar-utveckling/utbildning-miljo-hallbar-utveckling/verktygslada/sustainable-development/ekonomisk-hallbarhet-1.431976> [Hämtad 2018-11-26].
- Svenska Dagbladet (2018) ”Postnord: Kraftigt ökad Black Friday-handel”. <https://www.svd.se/postnord-kraftigt-okad-black-friday-handel> [Hämtad 2018-12-05].
- WWF (2018) ”Uppsala utsedd till Årets klimatstad 2018”, <https://www.wwf.se/press/pressrum/pressmeddelanden/1741811- uppsala-utsedd-till-arets-klimatstad-2018> [Hämtad 2018-12-25].

Intervjuer

- Intervju 1: Göran Carlén, 181130, översiktsplanerare Uppsala kommun.
- Intervju 2: Tomas Stavbom, 181203, chefsstrateg för hållbar utveckling Region Uppsala.

BILAGA 1

Intervjuguide Uppsala kommun

Inledning

- Berätta lite om din yrkesroll

Tankar om ekonomisk tillväxt

- Hur skulle du definiera begreppet ekonomisk tillväxt? Vad handlar ekonomisk tillväxt om?

Styrande dokument kring ekonomisk tillväxt i planeringen

- Finns det något speciellt man som planerare måste förhålla sig till gällande ekonomisk tillväxt i översiktsplaneringen? Några specifika dokument eller liknande?
- Hur central är den ekonomiska tillväxten i kommunens planering? Varför behöver man en ekonomisk tillväxt? ↴
- Vad finns det för incitament till att sträva efter ekonomisk tillväxt?
- Sett till Agenda 2030 och målen där, hur arbetar man i kommunen för att säkerställa att målen eftersträvas eller t.om kan uppnås?
 - *Mål 12. Säkerställa hållbara konsumtions- och produktionsmönster.* Hur jobbar kommunen kring detta mål?

Ekonomisk tillväxt och hållbar utveckling

- Vad betyder *ekonomisk hållbarhet* för dig?
- En hållbar ekonomisk utveckling är ju ett av Uppsala kommuns inriktningsmål. Hur tycker du att begreppen ekonomisk *tillväxt* och ekonomisk *hållbarhet* förhåller sig varandra?
- (Om inte redan svarat på detta) Hur skulle du säga att man kan nå en hållbar ekonomisk tillväxt?
- Om vi istället pratar om hållbar *ekologisk* utveckling, hur ser du på relationen mellan ekonomisk tillväxt och en hållbar ekologisk utveckling?
- Hur skulle du beskriva relationen mellan ekonomisk tillväxt och den utveckling vi ser i klimatet och miljön i stort?
- (Om inte redan svarat på detta) Kan du se något problem med en strävan efter tillväxt; och sett i ett ekologiskt hållbarhetsperspektiv?
- OM JA: vari består detta problem? Hos vem ligger makten att förändra förutsättningarna för en annorlunda samhällsplanering?

Framtidssyn

- Hur skulle du säga att framtiden kommer se ut inom det här fältet?

BILAGA 2

Intervjuguide Region Uppsala

Inledning

- Berätta lite om din yrkesroll

Styrande direktiv kring ekonomisk tillväxt i planeringen

- RUS bygger ju till del på Europa 2020-strategin, med ”en smart och hållbar tillväxt för alla”. Skulle du kunna berätta lite om de styr- och policydokument som ni måste förhålla er till inom regional planering?
- Vad finns det för incitament till att sträva efter ekonomisk tillväxt?

Ekonomisk tillväxt och hållbar utveckling

- Definiera *ekonomisk hållbarhet*
- Citat ur RUS: “Den ekonomiska tillväxten är en förutsättning för att förbättra och utjämna livsvillkoren men måste ske inom ramen för vad miljön och klimatet tillåter”: Hur tycker du att begreppen ekonomisk tillväxt och hållbar ekonomisk utveckling förhåller sig varandra?
- (Om inte redan svarat på detta) RUSen nämner att en central del i näringspolitiken är att “skapa förutsättningar för en hållbar ekonomisk tillväxt och förnyelse”, hur skulle du säga att dessa förutsättningar ser ut?
- RUS “Högre löner och *hushållens konsumtion driver tillväxten framåt* och skapar nya jobb” vs Agenda 2030, mål 12: Mål 12. Säkerställa hållbara konsumtions- och produktionsmönster. Hur har man tolkat detta Agenda 2030-mål?
- Om vi istället pratar om hållbar *ekologisk* utveckling, hur ser du på relationen mellan ekonomisk tillväxt och en hållbar ekologisk utveckling?
 - Kan vi ha en exponentiell BNP-tillväxt för evigt? Om inte, hur planerar vi för en framtida nolltillväxt? Om ja, hur kan tillväxten frikopplas från resursförbrukning?
- Har en region som Uppsala utrymme att påverka...
- (Om inte redan svarat på detta) Vad finns det för problem med en strävan efter tillväxt?

Framtidssyn / Övrigt

- Hur skulle du säga att framtiden kommer se ut inom det här fältet?
- Finns det några dokument som du anser viktiga för mig att ta del av? (Utöver RUSen)